

SARA ORZECZOWSKA, VIOLETTA WRÓBLEWSKA
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

OD BAJKI LUDOWEJ DO TEORII SPISKOWYCH. WPROWADZENIE

Folklor jako zjawisko dynamiczne, oddolne, spontaniczne, amatorskie, w założeniu anonimowe, a przy tym spełniające wielorakie zadania społeczne jest swoistym zwierciadłem aktywności wspólnot, w których funkcjonuje. W swoisty sposób opowiada o trapiących je problemach i lękach, ale również o ich małych radościach i wielkich marzeniach. Zarysowuje mapę ludzkich potrzeb oraz obaw egzystencjalnych, wynikających ze zmian kulturowych i cywilizacyjnych. Bywa, że w satyryczny sposób przedstawia znaną wszystkim codzienność, a niekiedy przypomina o obowiązujących wzorcach, normach i wartościach zwłaszcza w sytuacjach, gdy są one naruszane i marginalizowane. Godzi interesy różnych klas i grup, częściej stając po stronie ludu niż władzy, choć wiemy, że ta ostatnia może sterować folklorem dla potrzeb merkantylnych oraz ideologicznych. Jednym słowem jest on masowy, powszechnie dostępny, łatwy w odbiorze, choć nie ma dla niego miejsca w oficjalnym obiegu albo bywa tam bardzo rzadko. Ponieważ nie służy celom komercyjnym i artystycznym, nie poddaje się łatwym ocenom estetycznym, formalnym czy merytorycznym. Nie bez znaczenia wydaje się być także demokratyczna natura folkloru, którego każdy może być nie tylko odbiorcą, ale i twórcą pod warunkiem, że zaproponowany przekaz trafi do powszechnego obiegu. Folklor to nie głos jednostki, lecz pewnej zbiorowości – dawniej chłopstwa, zaś obecnie różnych subkultur i „cyfrowych tubylców” (Grochowski 2013: 11); głos słyszalny w jej obrębie i na jej rzecz działający. To wspólnota bowiem go sankcjonuje, akceptuje bądź odrzuca, utożsamiając się z jego treściami i formami, dynamicznie wzbogacanymi wraz z pojawianiem się nowych środków komunikacyjnych. Właśnie dlatego w niniejszym numerze „Literatury Ludowej”, pod hasłem przewodnim „Od bajki ludowej do teorii spiskowych”, pragniemy pokazać tę dynamiczną ewolucję, prezentując folklor jako system różnorodnych praktyk kulturowo-komunikacyjnych uobecniających się w słowie i/lub obrazie, zależnych od czasów, miejsca jego aktywności oraz wielu innych kontekstów. Każdy z ośmiu artykułów prezentuje wybraną formę folkloru dawnego i współczesnego. Bajka ludowa, główna bohaterka niniejszego numeru, zostaje skonfrontowana z wyobrażeniami antycznymi i ich współczesnymi wariacjami (artykuły Roberta Piotrowskiego, Sary Orzechowskiej), jak też rozpatrzona w kontekście twórczości dla dzieci w ujęciu kulturowym (artykuły Izabeli Kotlarskiej, Violetty Wróblewskiej, Agaty Drwięgi). Inne tradycyjne formy ludowej epiki (podanie, legenda, ballada, epos) stają się punktem wyjścia do reprezentacji zjawisk nowych, zwłaszcza internetowych, takich jak legenda miejska, digital storytelling, teorie spiskowe, fake newsy (artykuły Piotra Grochowskiego, Mateusza Napiórkowskiego, Aleksandry Brzostek). Całość numeru zamykają dwie recenzje (Elwiry Wilczyńskiej i Violetty Wróblewskiej) najnowszych publikacji książkowych dotyczących zjawisk bezpośrednio związanych folklorem – z baśnią, a w zasadzie jej obecnością we współczesnej epice polskiej, oraz z ludową demonologią (z postacią upióra). Mamy nadzieję, że tak przekrojowy przegląd form i zjawisk folkloru pozwoli dostrzec ich wagę w świecie, niezależnie od okoliczności.

Bibliografia

GROCHOWSKI, P. (2013). *Lud internetowy i jego folklor. Wprowadzenie*. W: P. Grochowski (red.), *Netlor. Wiedza cyfrowych tubylców*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.